

ADRIAN ONOFREI

„Minuat an a fost anul 1848 (cu referire la desfășurarea evenimentelor din Transilvania până în toamna anului 1849 — n.a.). Fiecare săptămână, fiecare zi aducea faima despre întâmplările și evenimentele unele mai surprinzătoare decât altele”¹.

Sunt cuvintele unui participant la evenimentele revoluționare din Transilvania, în perioada anilor 1848—1849, care redau modul de receptare și pătrunderea lor în conștiința contemporanilor și a generațiilor viitoare.

De aceea ne propunem să prezentăm câteva din documentele Revoluției de la 1848—1849, în zona de N—E a Transilvaniei, documente publicate de diferite autorități imperiale și revoluționare maghiare la Bistrița. Aceasta, pentru a ridica vâlul uitării de pe o pagină de istorie a unei „zone de graniță” a provinciei, adânc conectată la aceste evenimente, și datorită influenței pe care a avut-o faptul că în apropiere, la Năsăud, se afla sediul Regimentului II de graniță românesc, care a avut un rol important în desfășurarea acestor evenimente².

Demersul nostru a fost întărit de analiza situației politice a Transilvaniei în această perioadă; astfel, la 18 octombrie 1848, printr-o „Proclamație”, generalul Puchner decretă dictatura militară, cerând ascultare; comisarul Vay, din partea guvernului de la Budapesta, a întocmit una

asemănătoare, datată 23 octombrie 1848; în acest mod, în Transilvania erau trei autorități: Puchner, cel care reprezenta Curtea Imperială, guvernul condus de contele Emeric Mikó (de la Cluj) și comisarul Vay, din partea Budapestei³.

Un alt argument se referă la descrierea evenimentelor din această zonă a Transilvaniei, care a fost făcută pe larg în lucrări imediat următoare evenimentelor și în altele, mai recente. Toate acestea fac referiri la numeroase documente, fără însă a le prezenta în amănunt⁴.

Și, nu în ultimul rând, edițiile de documente publicate până acum, în care nu am regăsit toate documentele referitoare la evenimentele din această zonă⁵.

³ Helmuth Klima, *Guvernatorii Transilvaniei (1774—1864)*, Sibiu, 1943, p. 60.

⁴ Amintim câteva lucrări mai importante: G. Barițiu — *op. cit.*; Virgil Șotropa — *Din zilele de zbiciu ale anilor 1848—1849*, în AS, Năsăud, 1927, nr. 7, p. 1—24; Iuliu Moisil — *Ziarul grănicerului Vasile Crăciun din Nepos*, în: AS, Năsăud, 1928, nr. 20, p. 233—255; Preot Teodor Ciuruș — *Din însemnările lui Vasile Buzdug*, în: AS, Năsăud, 1938, nr. 24, p. 215—219; Amon Ritter Gustav von Treuenfest — *Geschichte der Kaiserliche Konigliche Infanterie Regiments nr. 50, 1762 bis, 1850 — zweites Siebenbürger Romanen Grenztz — Infanterie Regiment nr. 17*, Wien, 1882, 325 p.; Otto Dahinten — *Geschichte der Stadt Bistritz in Siebenbürgen*, Köln—Wien, 1988, p. 123—136; Emil Csallner — *Denkwürdigkeiten aus dem Nosnergau, Bistritz*, 1941, 143 p.; Al. Papiu-Iliarian — *Istoria românilor din Dacia Superioară (schiza tomlui III)*, publicată cu o introducere și note de Ștefan Pascu, Sibiu, 1943, 172 p.; Ioan Bureacă — *Câteva aspecte specifice evenimentelor din anii 1848—1849 în județul Bistrița-Năsăud*, în: FI, 4, 1976, p. 336—346; Helmuth Klima *op. cit.*

⁵ În primul rând, vezi edițiile de documente publicate de: Eudoxiu de Hurmuzaki, Ioan Lupas, Popa-Lisseanu; apoi: Silviu Dra-

¹ cf. Virgil Șotropa, *Pagini memorabile din 1848* (memoriile prefectului Legiunii a III-a, Victor Moldovan), în: AS, Năsăud, 1925, nr. 3, p. 2.

² George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei* (pe două sute de ani în urmă), Sibiu, 1890, vol. II, p. 205.

De semnalat că parte din documentele Revoluției au fost publicate în: „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (anii 1848—1859); „Gazeta de Transilvania” (anii: 1848—1857), ceea ce-l îndreptățește pe unul din ideologii Revoluției să arate că se vede nevoit a se mărgini numai la câteva documente mai caracteristice pentru această perioadă, risipite însă prin fiile periodice, încât să le cauți cu lunile până dai de ele ⁶.

Cât privește documentele propriu-zise, încadrarea lor în timp și spațiu, necesită o scurtă analiză a evenimentelor la care se referă.

Astfel, după acțiunea din zona Reghin-Dej-Cluj, în luna decembrie 1848, colonelul Urban este nevoit să se retragă cu Regimentul II de graniță de la Năsăud, al cărui comandant era, în Bucovina. În luna ianuarie 1849, au intrat în surgenții maghiari și în Regimentul de la Năsăud, la Rodna și la Bistrița ⁷. După urmărirea lui Urban până la Vatra-Dornei, în 6 ianuarie 1849, Bem se retrage la Mureșeni-Bârgăului, lăsând la graniță o garnizoană cu 6 tunuri și apoi s-au retras la Bistrița; de aici a emis un ordin, în care promite grațiere, iertare și cerea poporului să depună armele; instituie de asemenea, legea marțială și numește trei comisari civili, alături de cel militar, colonelul Ritzko; ținutul Bistriței a fost impus la despăgubire de război cu suma de 100 000 florini ⁸. În Distric-

tul Năsăudului, Bem lasă un număr respectabil de trupe, sub comanda lui Ritzko; cordonul tras de insurgenți se întindea de la cetatea Bistriței la Livezile și pe așa numita Valea-Bârgăului, până sus, la Mureșeni și Tihuța ⁹.

Retragerea lui Urban în Bucovina este simultană cu retragerea trupelor austriece în Muntenia; se deschidea astfel, calea pentru domnia „ungurească de patru luni în Transilvania” ¹⁰. Un martor al evenimentelor sublinia că: „în 1848 și 1849 a început Revoluția în Ardeal și Ungaria. Rebelii maghiari au cucerit întreg Ardealul și, în urma luptei de la Bârgău, trupele împărătești retirară (se retrag — n.a.) la începutul anului 1849 în Galiția, iar Maghiarii se așează aci în ținut” ¹¹. Ambele batalioane ale Regimentului II de graniță românesc de la Năsăud au încheiat astfel activitatea lor războinică și se deplasară la 1 martie la Câmpulung, unde a fost cantonat statul-major al regimentului. La 20 martie acesta se reuni cu batalionul I la Cernăuți ¹².

Zona și orașul Bistrița au fost ocupate de insurgenții maghiari; la 15 martie s-a serbat în oraș cu mare fast ziua Revoluției din Ungaria, iar la 8 mai, magistratul și comunitatea a depus jurământul de credință guvernului de la Pesta ¹³.

Situația militară se va schimba în vara anului 1849; intervenția coordonată în Transilvania a trupelor austriece și rușești va duce la înfrângerea maghiarilor. Prin pasul Tihuța și pe la Rodna, rușii, conduși de generalii Grotenhjelm și Pawlof, alături de grănicerii conduși de colonelul Urban, pătrund în Transilvania; după luptele de la Feldru, Ilva-Mică, și

gomir — *Studii și documente privitoare la Revoluția românilor din 1848—1849*, vol. I, Sibiu, 1944, 354 p.; vol. II, Sibiu, 603 p.; vol. III, Cluj, 1946, 319 p.; idem — *Istoria revoluției*, Cluj, 1946, 409 p.; Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, B, 1982, vol. I, 1276 p.; vol. II, 457 p.; Virgil Popescu Râmnicănean, *Istoria mișcării revoluționare de la 1848—1849 și alte documente importante*, B, 1919, 313 p.; Mihail Popescu — *Documente inedite 1848—1849*, B, 1929, 347 p.

⁶ G. Barițiu, *op. cit.*, p. 744.

⁷ Iuliu Moisil, *op. cit.*, p. 254; pentru desfășurarea generală a evenimentelor din Transilvania în anii 1848—1849, a se vedea în principal lucrările citate la nota nr. 5; biografia colonelului Urban este reprodușă de Virgil Șotropa, *Comandanții regimentului grăniceresc năsăudean*, în AS, p. 92—102.

⁸ *Arhivele Statului Bistrița-Năsăud*, fond: Virgil Șotropa, pachetul XXI, dos. 298, studiul lui Nestor Simon — *Regimentul II românesc de graniță în revoluția de la 1848—1849*, p. 14; vezi și: Emil Csallner, *op. cit.*, p. 120. Treunfest, *op. cit.*, p. 299.

⁹ G. Barițiu, *op. cit.*, p. 457.

¹⁰ *Ibidem*, p. 485—584; același autor redă modul de a gândi strategic și tactic al ofițerilor austrieци: „Urban a strigat destul contra risipirii puterilor; generalii austrieци din 1848—1849 în loc de a concentra într-o singură regiune toate puținele puteri de oaste regulată câtă o aveau sub conducerea lor și de a da cu ea lovituri decisive, dânsii o risipiră în toate părțile țării, în așa fel, încât să nu fie nicăieri de ajuns; tot ei așteptau apoi minuni de la gloatele de lăncieri, pe care-i amenințau cu ordine și contraordine”, p. 372.

¹¹ Iuliu Moisil, *op. cit.*, p. 252.

¹² Treunfest, *op. cit.*, p. 303.

¹³ Emil Csallner, *op. cit.*, p. 120.

Prundu-Bârcăului, la 10 iulie 1849, Bistrița este recăpătată¹⁴.

Aproape de momentul capitulării armatei maghiare (13 august 1849 — n.a.), sosește la Bistrița noul guvernator civil și militar al Transilvaniei, baronul Ludovic de Wohlgemuth ; alături de acesta, a fost numit și comisarul civil Eduard Bach ; ei își vor începe activitatea în condiții foarte dificile¹⁵.

Astfel, se va deschide epoca guvernului civil și militar ; schimbarea era necesară deoarece era nevoie de instaurarea ordinii și disciplinei ; persoana guvernatorului avea o importanță mai mare decât în timpurile trecute ; în unele chestiuni importante putea hotărâ personal, fără a se mai consulta cu Viena¹⁶.

Noul guvernator a fost însoțit încă de la Cernăuți de către locotenentul primar Luchi Leontin, din Regimentul II românesc de graniță de la Năsăud ; acesta l-a însoțit până la Bistrița¹⁷.

De aici, Wohlgemuth va emite mai multe proclamații și înștiințări, datate pe 11 și 13 august 1849. După aceasta, deoarece secuimea nu era deplin dezarmată și uneori răzvrătiții se mai împotriveau armatei imperiale, Wohlgemuth se văzut silit să treacă prin Moldova și Muntenia, din nou în Transilvania ; la 19 august ajunge la Brașov, apoi la Sibiu¹⁸.

Scurta prezentare a fost făcută pentru a putea localiza împrejurările și contextul din N—E Transilvaniei, în care au fost emise documentele pe care le vom prezenta în continuare.

Anexa nr. 1.

1849, ianuarie 14, Bistrița. Publicație a colonelului Ritzko, comisar militar al guvernului maghiar, către locuitorii dis-

¹⁴ Iuliu Moisil, *op. cit.*, p. 252 ; Virgil Șotropa, *Din zilele...*, p. 15.

¹⁵ Virgil Șotropa, *După revoluția din 1848—1849...*, p. 1.

¹⁶ Helmuth Klima, *op. cit.*, p. 64.

¹⁷ *Arhivele Statului Bistrița-Năsăud*, fond : Iulian Marțian, pachetul XXIII, dos. 58 ; vezi și : Emil Csallner, *op. cit.*, p. 121 ; G. Barițiu, *op. cit.*, p. 622 și urm.

¹⁸ *Arhivele Statului Bistrița-Năsăud*, fond : Iulian Marțian, pachetul XXIII, dos. 58 ; vezi și : G. Barițiu, *op. cit.*, p. 627 ; Helmuth Klima, *op. cit.*, p. 64.

trictului Bistrița-Năsăud, prin care cere depunerea armelor și ascultarea față de guvernul de la Budapesta.

Filiala Arhivelor Statului, jud. Bistrița-Năsăud, fond : „Iulian Marțian“, pachetul IV, dos. 15, proclamația 28.

An die Bewohner des Bistritz-Nassoder Distrikts.

Zur Unterdrückung der auf sanktionierten Gesetzen begründeten Freiheit, welche alle Nationen und Volksstämme Ungarns und Siebenbürgens zu gleichberechtigten Brüdern verbindet, ist, durch die ruchlosen Bemühungen der Reaktion, insbesondere in Siebenbürgen, das romanische Volk der Art aufgewiegelt worden ; das dessen durch schändliche Intriguen hervorgerufene Empörung, die Vernichtung nicht nur des begüterten Adels, sondern überhaupt des magyarischen Stammes sich zum Ziele gesetzt hat ; wofür das im Lande ausgeübte Rauben und Mordbrennen als lebendige Beweise sprechen. Es ist ungarische Armee in das Land gekommen, um dieses verblendete und verwegene Volk zu bezähmen und die verruchten Aufwiegler zu züchtigen ; und hat nach Zerstreung des Feindes, des Bistritz-Nassoder Distrikt glücklich eingenommen.

Die magyarische Grosherzigkeit hat sich auch in diesem Falle bewährt, denn die tapfere ungarische Armee will das Böse nicht mit Bösem vergelten, und ihr habt gesehen und erfahren ; das diese Armee nur den bewaffneten Feind gedrängt, waffenlose und unschuldige Menschen aber geschont hat. Nassod, das Nest der Verbrechen und aller Schlechtigkeit so wie alle Ortschaften wo sich kein Widerstand gezeigt hat, ist verschont geblieben ; ja selbst den Schuldigen wird, in der Hoffnung das sie ihre Thaten bereuen und den auf den gesetzlichen Weg Zurückgekehrten, Sicherheit ihrer Person garantiert.

Damit es aber in Folge allenfalsiger fernerer Aufwiegelungen nicht Jemanden einfalle, die Grosherzigkeit der ungarischen Armee zu missbrauchen, so wird bis zur Herstellung der Ruhe und Ordnung im ganzen Lande, folgendes bekannt gegeben :

1. Alle Ortschaften und Bewohner des Bistritzer-Nassoder Distrikts werden bis

zur Wiederkehr der Ruhe und Ordnung ohne Unterschied unter die Kriegsgesetze gestellt.

2. Es werden daher alle Bewohner des Bistritz-Nassoder Districts verpflichtet, alle Waffen jeder Gattung, innerhalb 24 Stunden bei der betreffenden Ortsobrigkeit niederzulegen, welche dieselben an des Bistritzer Platz Commando abzuführen hat.

3. Diejenige Ortschaft welche undankbar genug mit dem Feinde gemeinschaftliche Sache macht, denselben Waffen liefert, oder waffenfähige Männer stellt, wird, nach Uebeführung, dieses Verbrechens, ohne Barmherzigkeit verwüstet werden.

4. Sollte ferner Jemand, gegen den ungarischen Staat und die gesetzliche Freiheit durch Wort oder That seine böse Absicht und Willen an den Tag legen; so wird derselbe nach erfolgter Ueberführung, unter das Kriegs-Standrecht gestellt.

5. Die Behörden, so wie alle Beamte, haben ihre gesetzlichen Amtsverrichtungen treu püntlich fortzusetzen und ihrem Berufe Genüge zu leisten in dem die nachlässigen Beamten augenblickliche Beseitigung aus ihrem Dienste und verdiente Strafe zu erwarten haben, de jeder zur Schutzung der heiligen Freiheit und gemeinsamen Rechte verpflichtet ist.

Bistritz am 14 ten Ianuar 1849.

Riczko' Verwaltungs Commission

Oberst. Iohann Kontz

Samuel Poek

Iohann Weiss

Traducere

Către locuitorii districtului Bistrița-Năsăud

Pentru asuprirea libertății, bazată pe legi sancționate, care leagă toate națiunile și popoarele Ungariei și Transilvaniei, spre a fi frați egali îndreptățiți; prin strădaniile mârșave ale reacțiunii, îndeosebi în Transilvania, a fost instigat poporul român, astfel că, răzvrătirea sa stârnită prin intrigi rușinoase, și-a așezat drept țintă nimicirea nu numai a nobililor cu averi, ci în general a neamului maghiar, pentru care vorbesc jefuirile și incendiile săvârșite în țară, ca dovezi vii.

Armata maghiară a venit în țară să îmblânzească acest popor orbit și îndrăzneț și să pedepsească pe instigatorii ticăloși, și după împrăștierea dușmanului, a cucerit în mod fericit districtul Bistrița-Năsăud.

Și în acest caz s-a confirmat mărinimia maghiară, fiindcă viteaza armată maghiară nu vrea să răspândească răul cu rău; și voi a-ți văzut și aflat că această armată a strâmtorat dușmanul înarmat, dar a protejat oamenii neînarmați și nevinovați.

Năsăudul, cuibul crimelor și tuturor ticăloșiilor, ca și toate celelalte localități unde nu s-a arătat nici o rezistență, au fost cruțate; celor vinovați, în speranța că ei regretă fapta lor, și celor întorși pe calea legii, le este garantată siguranța persoanei.

Pentru ca în urma (evenimentelor) eventualelor răzvrătiri ulterioare, nimănui să nu-i treacă prin minte, să abuzeze de mărinimia armatei maghiare, până la restabilirea liniștii și ordinii în țara întreagă, se aduc la cunoștință următoarele:

1. Toate localitățile și locuitorii districtului Bistrița-Năsăud sunt puși sub legile războiului, până la revenirea liniștii și ordinii, fără nici o deosebire. Sunt obligați de aceea toți locuitorii districtului Bistrița-Năsăud să predea toate armele de orice fel, în timp de 24 de ore la autoritatea locală respectivă, care trebuie să le predea la Comandamentul Pieții Bistrița.

3. Acea localitate care, fiind destul de nerecunosătoare, face cauză comună cu dușmanul, livrează arme dușmanului, sau pune la dispoziție bărbați apti de arme, va fi devastată, după dovedirea acestei crime, fără îndurare.

4. Dacă cineva ar manifesta intenția cea rea sau voința sa rea împotriva statului maghiar și împotriva libertății legale, prin cuvânt sau prin faptă, atunci acela va fi pus, după ce a fost dovedit, sub dreptul de război.

5. Autoritățile ca și toți funcționarii, trebuie să-și continue obligațiile de serviciu legale, credincioși și punctuali, și să corespundă funcției lor, urmând ca funcționarii neglijenți să aștepte înlăturarea imediată din serviciu lor și pedeapsa meritată, deoarece fiecare este obligat pen-

tru apărarea sfintei libertăți și drepturilor comune.

Bistrița, în 14 ianuarie 1849.

Riczko
colonel

Comisiunea administratoare

Iohann Kontz
Samuel Poek
Iohann Weiss

Anexa nr. 2.

1849 martie 24, Bistrița. Înștiințare a colonelului Toth despre desfășurarea campaniei militare a trupelor maghiare conduse de generalul Bem în primăvara anului 1849, în Transilvania.

Filiala Arhivelor Statului jud. Bistrița-Năsăud, fond : „Iulian Marțian“, pachetul IV, dos. 15, proclamația 26.

General Bem ist am 19-ten früh von Vleden aufgebrochen, errichhte din österreichische Armee bei Feketehalom schlug selbe nach einem 3 stündigen Gefechte in die Flucht und verfolgte sie bis Weidenbach wo er seine Avantgarde postirte. Am 20 rückte er gegen Kronstadt vor, die österreichische Armee hatte durch den Tömeser und Törzburger Pass bereits zurückgezogen, Kronstadt dem Schicksale überlassen.

Kronstadt hat sich durch eine Deputation auf Gnade und Ungnade ergeben. General Bem mit seiner siegreichen Armee am 20-ten um 4 uhr Nachmittags in Kronstadt eingezogen.

Somit ist der Feldzug in Siebenbürgen beendet, Ruhe und Ordnung mögen in des stark begrangte Land zurückkehren.

Bistritz am. 24 März. 1849

Toth, obrist.
Militär Ober Commandant

Traducere

Generalul Bem a plecat în 19 dimineața din Vlădeni, a ajuns din urmă armata austriacă la Codlea, i-a alungat du-

pă o luptă de 3 ore și i-a urmărit până la Ghimbav, unde și-a postat avangarda. În 20 a înaintat spre Brașov, armata austriacă retrăgându-se deja prin pasurile Timiș și Bran, lăsând Brașovul în voia soartei.

Brașovul s-a predat printr-o delegație, cerând milă și îndurare, Generalul Bem a intrat în 20, la ora 4 după masă cu armata sa victorioasă în Brașov.

Astfel s-a finalizat campania militară în Transilvania. Fie ca pacea și ordinea să se reinstaureze în țara greu încercată.

Bistrița, la 24 martie 1849.

Toth, colonel,
Comandant general al armatei.

Anexa nr. 3

1849 iulie 5, Bistrița — Proclamația generalului Bem către națiunea ungară, în care explică situația armatei maghiare din Transilvania și cheamă la rezistența armată.

Filiala Arhivelor Statului jud. Bistrița-Năsăud, fond : „Iulian Marțian“, pachetul IV, dos. 15, fila 169.

An die ungarische Nation

Die zweite Periode der Unabhängigkeit und Freiheit Ungarns hat begonnen.

Gott hat uns vergönt aus der ersten Periode siegreich hervorzugehen. Die österreichischen Truppen überall geschlagen, fast aus dem ganzen Ungarlande vertreiben, sahen kein anderes Mittel mehr, als die Barbaren des Nordens, die Moscoviten zu ihrer Hilfe herbei zu rufen.

Betrachten wir was die ungarische Nation im gegenwärtigen Augenblicke zu um diesen neuen Fein zu vernichten.

Wir wollen damit beginnen, das wir die Kräfte und Hilfsquellen des russischen Reiches untersuchen, welches wir jedoch immer das moscowitischen neuen werden, weil die russischen Länder seit dem 13-ten Jahrhundert einen integrierend an Theil von Polen ausgemacht haben, und unter die Herrschaft der Moscoviten erst bei der letzten Theilung von Polen

gekommen sind, welche ie drey Mächte : Österreich, die Czaren von Moscau und das Haus Brandenburg sich an dem Königreiche Polen vorzunehmen erlaubt haben, dessen mangelhafte. Constitution es mit gefesselten Händen und Füßen diesen drey politischen Mördern in die Hände lieferte.

Die Czaren von Moscau nahmen den Titel : Beherrischer aller Reuszen an, obgleich diese durchaus nicht Moscoviter seyn wollen. Dieses ausgedehnte Reich hat in der Wirklichkeit nur eine eingebil-dete Grösse. Auf dem abscheurichsten Despotismus gegründet, übt die deutsche Dynastie der Romanow ihre höllische Politik aus, wie die Dynastie Habsburg sie in Ungarn ausgeübt hat. Das in der Civilisation am wenisten vorgeschrittene der Völker dieses ausgedehnten Reiches von 54 Millionen Einwohner, die aus ungefähr 15 Millionen bestehenden Moscoviter dienen dieser Dynastie als Werkzeug um die andern Völkerschaften unter ihrem eisernen Scepter zu halten. Diese in Bataillone gesammelten Horden sind fast durchgängig von deutschen heimathlosen Söldlingen commandirt, denn man scheut sich ein höheres Commando aufgeklärten Moscovitern anzuvertrauen, welche selbst, so wie alle andern einen Theil dieses Reiches ausmachenden Völkernichts anderes wünschen. als das Joch der sie unter drückenden Dynastie Romanow zu brechen.

Wenn bis heute in dem so genannten russischen Reiche noch keine Revolution ausgebrochen ist, so wird sie nicht lange mehr ausbleiben. Eine Schilderhebung in Polen und den russischen ist drohend und nahe und dann werden die Truppen des Czars das ungarische Gebiet, wo sie eingedrungen sind, in Eile zu verlassen genöthigt sein.

Bis dahin aber ist nöthig die grösste Inergie und Ausdauer zu entwickeln. Unsere Armee ist gross und zahlreich, sie ist mehr als hinreichend um alle feindlichen Truppen, welche die Grenzen überschritten haben zu erdrücken. Die beiden feindlichen Einfälle in Siebenbürgen bei Bistritz und bei Kronstadt sind nicht von grosser Bedeutung, auf jeder Seite sind ungefähr 10 bis 12 Tausend Mann eingedrungen ; bei Bistritz ist der Feind schon bis an die Grenze zurückgedrängt.

Das Inavionscorps bei Kronstadt war schon bis in das Szekler Land vorgedrungen, allein von da zurückgedrängt lagert es jetzt unter dem Mauern von Kronstadt, ohne es zu wagen vorzudringen. Es wird gänzlich zurückgetrieben und die Walachei verfolgt werden, wohin wir unsere Waffen tragen wollen, um der liberalen Parthei dort zur vertreibung der moscovitischen Truppen, welche die Walachei besetzt halten, die Hand zu bieten.

Wir haben Grund zu hoffen, das die Türken sich mit uns vereinigen werden. Ihre Sympathie ist nicht zweifelhaft ; ein Beweise davon ist, das auf der Linie von Orsowa an bis zum Rothen Thurm, wo ihre Truppen cantoniren, kein Einbruch stattgefunden hat. Auch die Serben scheinen den Wunsch zu fühlen sich uns zu nähern. Die Donau-Grenze von Orsova bis Pancsova, und das ganze Banat sind gänzlich frei ; die Türken haben sogar das Corps von Puchner, welches einen Tagemarsch von Orsova lagerte, sich in das Innere von der Walachei zu begeben gezwungen.

Ganz Siebenbürgen wird bald vom Feinde gereinigt sein ; sich in Ungarn kann dieses möglich werden, aber man muss sich wohl hüten Fehler zu begehen, um nicht die heilige Sache in Gefahr zu bringen ; man muss besonders vermeiden dem Feinde die Positionen, die man inne hat zu überlassen Jedes besondere Armeecorps muss die feinlichen Truppen necken, beunruhigen und angreifen überall wo man sie findet, ohne einen Augenblick Ruhe zu lassen. Nicht auf zwei Tagemärsche muss man sich von denselben entfernt halten, sondern jedes fussbreit Terrain muß ihnen streitig gemach und vertheidigt werden ; man muss sich in ihren Rücken werfen, wäre es auch nur mit behenden und muthigen Freiwilligen.

Unsere Armee zählt mehr als 150.000 Mann, während alle feindlichen Truppen kaum die Zahl von 80.000 erreichen.

Wenn also Jeder seine Pflicht thun, wenn jede Gewehrkugel, jeder Kanonenschuß treffen wurde, dann würde die gantze feinliche Armee bald vernichtet sein, wann sie nicht die Flucht ergreifen mußte. Diese Art Kriegführung, wenn man sie befolgt, wird bald ihre Früchte

tragen ; unsere Truppen, wenn sie geschlossen und den Feind festen Fusses erwarten, oder suchen ihm den Weg zu sperren, sind, in dem sie ihrem Lande große Dienste letsten, doch nicht in Gefahr aufgerieben zu werden, sogar in dem Falle, wenn sie genöthigt sein sollten zurück zu weichen ; sie werden überall, wo sie sich zuruckziehen, Freunde finden, bereit ihnen zu helfen, der Feind dagegen enge bedrängt, von feinelichen Bevölkerungen umgeben und nicht im Stande gehörig für seine Verpflegung zu sorgen, wird bald gezwungen sein sich davon zu machen, damit er nicht vernichtet werde.

Also Muth und Ausdauer !

Alle die bewaffnet sind, mögen auf den Feind losgehen ; die Feigen, welche ihren verlaßen haben, und vor dem Feinde geflohen sind, alle welche unter nichtigen Vorwänden in den Städten verweilen und sich den Dienste entziehen, mögen verachtet, und mit Schande bedeckt nach der Strenge der militärischen Gesetze bestraft werden ; mögen die Befehls haber der wetaschirten Corps immer ihre Pflicht im Auge haben, und bald wird die ganze feindliche Armee vertrieben, oder vernichtet sein.

Hauptquartier Bistritz, am 5-ten Juli 1849.

J. Bem, Feldmarschal-Lieutenant.

Traducere.

Către națiunea ungară

A început a doua perioadă a independenței și libertății Ungariei. Dumnezeu ne-a ajutat să ieșim victorioși din prima perioadă.

Trupele austriece, bătute peste tot, izgonite aproape din întreaga țară ungurească, nu au văzut alt mijloc decât să cheme în ajutor pe barbarii din nord, pe moscoviți.

Noi să vedem ce are de făcut națiunea maghiară în momentul de față, pentru a distruge acest nou dușman.

.Noi vrem să începem cu cercetarea puterilor și izvoarelor de ajutor ale Imperiului rus care noi însă întotdeauna-l vom numi Imperiul moscovit, deoarece, țările rusești au constituit o parte inte-

grantă a Poloniei din secolul XIII, și au venit sub stăpânirea moscoviților abia la ultima împărțire a Poloniei, care și-au permis-o cele trei puteri : Austria, țarii Moscovei și Casa de Brandenburg ; aceasta din cauza formeii cu lipsuri a regatului Poloniei care a favorizat predarea acesteia, cu mâinile și picioarele legate, acestor trei ucigași politici.

Țarii Moscovei au luat titlul de stăpânitori ai tuturor rușilor deși aceștia nu vreau în nici un fel să fie moscoviți ; acest imperiu întins, are în realitate numai o mărime închipuită ; este întemeiat pe despotismul cel mai scârbos, practicat de dinastia germană Romanov prin politica lor diabolică, așa cum a practicat-o dinastia Habsburg în Ungaria.

Poporul cel mai puțin înaintat dintre popoarele acestui imperiu întins, de 54 de milioane de locuitori, moscoviții constând din aproximativ 15 milioane, slujesc aceste dinastii drept unealtă să țină popoarele celelalte sub sceptrul ei de fier.

Aceste hoarde adunate în batalioane, sunt comandate aproape toate de mercenari germani fără patrie. deoarece se tem să încredințeze comenzile mai înalte moscoviților luminați, care nu doresc nimic altceva, ca și toate popoarele făcând parte din acest imperiu, decât să rupă jugul apăsător al dinastiei Romanov.

Dacă nici o revoluție n-a izbucnit până azi în așa-numitul Imperiu rus, aceasta nu va mai întârzia mult timp.

O ridicare în Polonia și în țările rusești este iminentă și apropiată și apoi, trupele țarului vor fi obligate să părăsească ținutul unguresc, unde au pătruns în grabă. Dar până atunci este necesar să dezvoltăm cea mai mare energie și perseverență.

Armata noastră este mai mare și mai numeroasă. este mai mult decât suficientă pentru a zdrobi toate trupele inamice, care au trecut granița.

Amândouă invaziile dușmane în Transilvania, pe la Bistrița și pe la Brașov, nu sunt de mare însemnătate ; în fiecare parte sunt nătrunse aproximativ 10 000 până la 12 000 de oameni. Pe la Bistrița dușmanul a fost împins înapoi deja până la granița.

Corpul de invazie de la Brașov, deja înaintase până în țara secuilor. dar împins înapoi de acolo, acum a făcut ta-

băra sub zidurile Braşovului, fără să îndrăznească să înainteze.

Corpul de invazie va fi alungat în totalitate şi va fi urmărit în Valahia, unde noi voim să ducem armele noastre, pentru a oferi ajutorul partidului liberal de acolo, pentru izgonirea trupelor moscovite, care ţin ocupată Valahia.

Noi avem temei să sperăm că turcii se vor uni cu noi. Simpatia lor nu este îndoielnică, dovadă despre aceasta faptul că pe linia de la Orşova până la Turnu-Roşu, unde cantonează trupele lor, nu a avut loc nici o invazie.

De asemenea, sârbii par a simţi dorinţa de a se apropia nouă ; graniţa Dunării de la Orşova la Pancevo şi întregul Banat sunt în totalitate libere.

Turcii au constrâns chiar şi corpul lui Puchner, care staţiona la o zi de marş de Orşova, să se ducă în interiorul Valahiei. Întreaga Transilvanie va fi în curând curăţată de duşmani ; şi în Ungaria va fi posibil aceasta.

Dar trebuie să ne ferim bine să facem greşeli şi să nu aducem în pericol cauza sfântă ; trebuie să evităm îndeosebi, să cedăm poziţiile pe care le avem duşmanului.

Orice corp de armată, în parte, trebuie să hărţuiască, să neliniştească, să atace trupele duşmane, peste tot unde se găsesc, fără a le lăsa o clipă de linişte ; nu trebuie să ne ţinem îndepărtaţi la 2 zile de marş de aceia, ci fiecare picior de teren trebuie să contestăm şi să fie apărat ; trebuie să ne aruncăm în spatele lor, de-ar fi chiar şi numai cu voluntari îndemânatici şi curajoşi.

Armata noastră numără mai multe de 150 000 de bărbaţi, în timp ce toate trupele duşmane abia ajung la 80 000. Dacă fiecare şi-ar face datoria sa, dacă orice ghiulea de puşcă, fiecare lovitură de tun şi-ar atinge ţinta, atunci va fi distrusă foarte curând toată armata duşmană. dacă nu o ia la fugă ; acest mod de a conduce războiul, va aduce roade în curând, dacă va fi urmat.

Trupele noastre, dacă aşteaptă unite, tari pe picioare duşmanul, sau caută să-i închidă calea, vor face servicii mari ţării lor, şi nu vor fi în pericol să fie nimicite.

Chiar şi în cazul când ele ar fi obligate să se retragă, vor găsi peste tot unde se

vor retrage, prietenii gata să-i ajute ; dimpotrivă, duşmanul, încolţit, înconjurat de populaţie duşmană, şi nefiind în stare să asigure corespunzător aprovizionarea sa, va fi forţat în curând să se retragă de aici, ca să nu fie distrus.

Aşadar, curaj şi rezistenţă !

Toţi cei care sunt înarmaţi, să pornească spre duşman. Cei laşi, care şi-au părăsit postul lor, şi care au dezertat din faţa inamicului şi toţi care, sub pretexte neimportante, rămân în oraşe şi se sus-trag de la serviciu, să fie dispreţuiţi, acoperiţi de ruşine şi pedepsiţi cu severitate, conform legilor militare.

Doresc ca acei conducători ai corpurilor detaşate să-şi facă datoria astfel ca în curând întreaga armată duşmană să fie alungată sau să fie distrusă !

Înaltul Cartier Bistriţa, în 5 iulie 1849.

Anexa nr. 4.

1849 august 11, Bistriţa — Proclamaţie a guvernatorului civil şi militar al Transilvaniei, Ludovic de Wohlgemuth, prin care aduce la cunoştinţa autorităţilor şi a populaţiei numirea sa în funcţie şi sarcinile ce le are de îndeplinit.

Filiala Arhivelor Statului jud. Bistriţa-Năsăud, fond : „Iulian Marţian“, pachetul IV, dos. 15, fila 97.

Proclamation an die Bewohner
Siebenbürgen

Mit dem Eintritte in das Grossfürstenthum, wo mir als Civil und Militär — Gouverneur des Kaisers Maiestät meinen neuen Wirkungskreies anzuweisen geruhete, fordere ich vor Allem sämtliche Bewohner auf, mein redliches Sreben, dem Lande nützlich zu werden, auch von ihrer Seite zu unterstützen.

Ich rechne auf die, welche ihrer Pflicht getreu geblieben, ein in der Geschichte erglänzendes Beispiel vertrauensvollen Festhaltens an der guten Sache gegeben haben, und erwarte, das die, welche Einflüsterungen der wühler nicht zu widerstehen wussten oder die sich nur aus Furcht dem bösen Treiben angeschlossen, wieder der gesetzlichen Ordnung sich zuwenden, ihre Fehler gut machen werden.

Die Verführten von den Verführtes zu unterscheiden will ich mir besonders anlegen sein lassen.

Bewohner Siebenbürgens ! Ihr könnt versichert sein, das ich mit dem feste Hosten Entschlusse mit allen mir zu Gebote stehenden Kräften, ohne scheu vor irgend einem Opfer, mit unerbittlicher Strenge gegen Widerstrebende, das Ziel meiner Sendung, zu Euch verfolgen will, damit dem Lande ieder Ruhe werde und Achtung den Gesetzen.

Nicht blos wir den Augenblick sollen die bösen Elemente unter Euch beschwichtigt werden ; ein dauerhafter, das Ganze gleichmässig umfassender, fest gegerter Zustand soll aus den Wirren der Revolution hervorgehen die schon genug der Gräuel über Euch gewälzt, die Euern Wohlstand auf Jahre hin zerstört, die moralisabe Haltung des Volkes tief erschüttert hat, und nun das kräftiget Zusammennwirg — Aller heischt, denen das Wohl des Vaterlandes am Herzen liegt, das Glück Euerer Zukunft und Euerer Nachkommen.

An der Stelle der Anarchie muss das Gesetz wieder herrschen mit unbeugsamer Macht ; die Wunden des Bürgerkrieges verlangen Heilung ; auf dem Boden, den Fanatismus, die Friedens, der Eintracht und Bürgertreue wieder erspissen, die Gleichberechtigung aller Nationen unter dem Schutze der von unserem allergnädigsten Kaiser und Herrn verlichen om Reichsverfassung das Band werden, das die entzweiten Volksstämme fest umschlingen muss.

Dies herbeizuführ en und dauerhaft zu begründen ist meine Aufgabe. Vertrauet mir, Bewohner Siebenbürgens, ich werde sicher es verdienen ; unpartei ich und klar werdet Ihr mich finden, und was ich als nothwendig erkenne, was von Seiner Majestät mir zur Pflicht gemacht ist worden, wirdins Leben treten und Früchte tragen führ den Einzelnen sowohl als für das Ganze.

Bistritz, des 11 august 1849 *.

Der Kaiserliche Königliche Civil und Militär-Gouverneur im Grossfürstenthume Siebenbürgen, Feldmarschal-Lieutenant,

Ludwig Freiherr von Wohlgemuth m.p.

* La versiunea în limbile maghiară și română, apare data de 13 august 1849.

Traducere

Proclamație către locuitorii Transilvaniei !

La intrarea mea în acest Mare Principat, în care Maiestatea Sa Împăratul a binevoit să-mi încredințeze noul meu domeniu de activitate, ca și guvernator civil și militar, mai întâi de toate chem pe toți locuitorii, ca și ei, din partea lor, să ajute silința mea sinceră de a fi folositor țării.

Eu pun încrederea mea în aceia care au stat credincioși în obligațiile lor, iar de neclintita lor statornicie, au dat exemplu, care va străluci în istorie ; aștept iarși ca aceia, care nu au fost tari în contra amăgirei tulburătorilor, sau numai de frică s-au alăturat lângă cei răi, să se întoarcă la ordinea legală și să-și îndrepte rătăcirea.

Cea mai deosebită grijă a mea va fi, a alege între cei amăgiți și amăgitori.

Locuitori ai Transilvaniei ! Voi puteți fi siguri că voința mea est tare și neclintită, de a-mi îndeplini scopul trimiterii mele către voi, cu toate mijloacele ce-mi stau la îndemână ; fără nici o sfială de vreo jertfă, cu severitate necruțătoare asupra celor care se opun, pentru ca țara să-și recâștige liniștea și legile să fie respectate.

Elementele rele printre voi vor fi liniștite. nu numai pentru moment, deoarece din tulburările acestei revoluții va trebui să iasă o stare de lucruri durabilă și care le cuprinde pe toate în egală măsură ; deoarece destule cruzimi au căzut peste capetele voastre, care v-au zdruncinat averile pe mai mulți ani în viitor, iar starea morală a poporului a zdruncinat-o din temelii. Aceste împrejurări cer colaborarea cea mai puternică a tuturor, cărora le pasă într-adevăr de fericirea patriei, cum și de viitorul vostru și al urmașilor voștri.

În locul anarhiei tirănești va trebui să domnească legea cu putere neclintită : războaiele civile cer vindecare și în acest pământ pe care fanatismul și cea mai furioasă orbire l-au adăpat cu sânge,

să răsară din nou binecuvântările păcii, ale concordiei și a credinței patriotice a cetățenilor ; egalitatea de drepturi a tuturor națiunilor, sub scutul Constituției dată de prea milostivul Împărat și Domn, să devină acea legătură care trebuie să cuprindă popoarele învrăjbite.

Sarcina mea este să aduc aceasta în existență și să o întemeiez în mod durabil.

Locuitori ai Transilvaniei ! Aveți încredere în mine ! Precis o voi merita !

Mă veți afla ca fiind drept și clar, iar ceea ce consider că e necesar și ceea ce mi-a fost încredințat ca datorie, va prinde viață și va aduce roade, atât pentru fiecare, cât și pentru întregul.

Dat în Bistrița, 11 august 1849.

Baron Ludovic de Wohlgemuth m. p.
Guvernator civil și militar în Marele
Principat al Transilvaniei, feldmareșal-
locotenent.

DES DOCUMENTS DE BISTRIȚA CONCERNANT LA RÉVOLUTION DE 1848—1849

(Résumé)

En présentant toute une série de proclamations émises par les différentes autorités installées, à une certaine époque dans le pays de Bistrița, l'auteur entrevoit le conflit d'intérêts entre les camps en conflit qui amène de nombreuses souffrances et endommagements à la population. Beaucoup d'informations iné-

dites sont mises au jour les actions militaires du printemps et de l'été de l'année 1849, où les troupes du régiment roumain de garde frontière ont pris part, sous le commandement du colonel Urban, ainsi que les troupes des révolutionnaires hongrois du général Bem et les troupes impériales autrichiennes et russes.